

УДК 338.43:65.012

ШЛЯХИ ТА ПРИНЦИПИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗАСАДАХ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ

Антошкін В.К.

Бердянський університет менеджменту і бізнесу

У статті розглядається сутність фінансово-економічної безпеки аграрних підприємств на основі системного підходу. При цьому як системи визначаються підприємства, категорія фінансово-економічної безпеки та її управління. Виявлені системні складники фінансово-економічної безпеки, її принципи та чинники формування. Обґрунтовані засоби та шляхи удосконалення фінансово-економічної безпеки як системи на засадах моніторингу фінансово-економічної діяльності аграрних підприємств, а також кадрового забезпечення управління її розвитком. Визначені перспективні напрями досліджень проблематики системного формування фінансово-економічної безпеки аграрних підприємств.

Ключові слова: фінансово-економічна безпека, аграрні підприємства, принципи, засади, системний підхід, удосконалення, управління.

Постановка проблеми. Останнім часом фінансово-економічна безпека викликає все більшу зацікавленість менеджменту та власників підприємств у процесі реалізації принципово нових підходів до управління. Під час визначення фінансово-економічної безпеки будь-якого суб'єкта господарювання необхідно виходити з його спроможності протистояти небезпекам і загрозам для досягнення поставлених цілей. А це неможливо без формування відповідної системи фінансово-економічної безпеки. Тому дана стаття полягає в обґрунтуванні сутності та складових системи фінансово-економічної безпеки аграрних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності досліджувалися багатьма вченими, серед яких: Г. Андрощук, А. Близнюк, В. Геєць, Т. Гладченко, О. Грунін, А. Дмитрієв, О. Захаров, М. Ігнатенко, М. Кизим, Т. Клебанова, О. Кириченко, С. Лаптев, Л. Мармуль, І. Манцуров, О. Могильний, В. Мунтіян, Е. Олейніков, В. Ортинський, П. Пригунов, І. Романюк, В. Сідак, В. Франчук, І. Шульга та багато інших. Дослідженням теоретичних основ і практичних питань забезпечення фінансової безпеки на підприємстві займаються такі вчені-економісти, як: М. Бендиков, І. Бланк, О. Бойкевич, О. Бородіна, Т. Васильців, В. Волошин, П. Крайнев та ін. В свою чергу О. Ареф'єва, О. Барановський, К. Горячева, Т. Загорельська, Т. Кузенко, Р. Папехін досліджують способи та показники оцінки рівня фінансової безпеки підприємства.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте обґрунтування концепцій організації фінансово-економічної безпеки аграрних підприємств та управління нею на основі системного підходу потребує подальших розробок.

Мета статті. Метою статті є обґрунтування засобів та принципів управління фінансово-економічною безпекою аграрних підприємств на основі системного підходу.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до системного підходу визначення економічних явищ і процесів, фінансово-економічна безпека аграрних підприємств є складною системою, яка включає певний набір внутрішніх характеристик,

спрямованих на забезпечення ефективності використання корпоративних ресурсів за кожним напрямом діяльності. Таким чином, безпеку варто розглядати через призму її системних функціональних складових. Це дозволяє здійснювати моніторинг чинників, які впливають на стан як функціональних складових, так і фінансово-економічної безпеки загалом. Також можна досліджувати процеси та чинники, які здійснюють вплив на забезпечення фінансово-економічної безпеки; проводити аналіз розподілу і використання ресурсів підприємства; вивчати економічні індикатори, що відображають рівень забезпечення функціональних складових [10]. Нарешті, це дозволяє розробляти заходи, які сприятимуть досягненню високого рівня складових, що призведе до посилення фінансово-економічної безпеки аграрних підприємств загалом.

Система фінансово-економічної безпеки аграрних підприємств певним чином взаємодіє із агресивним зовнішнім середовищем. Внаслідок такої взаємодії зовнішнє середовище впливає на систему фінансової безпеки і сама система через свої виходи здійснює вплив на зовнішнє середовище [1, с. 42]. Досить точно розкриває поняття фінансово-економічної безпеки визначення, дане стосовно економічної безпеки: «Це результат комплексу складових, орієнтованих на усунення фінансово-економічних загроз функціонування та розвитку підприємства і забезпечення його фінансової стійкості й незалежності, високої конкурентоспроможності технологічного потенціалу, оптимальності та ефективності організаційної структури, правового захисту діяльності, захисту інформаційного середовища, комерційної таємниці, безпеки персоналу, капіталу, майна та комерційних інтересів».

Формування системи безпеки потребує не лише розробки заходів захисту та удосконалення, а й усвідомлення її основних елементів та формування взаємозв'язків між ними. Деякі науковці пропонують до системи економічної безпеки включати певну сукупність елементів, які характеризують вплив негативних чинників, ризиків та обмежень на стан безпеки [4, с. 112]. Проте доцільно погодитися з думкою, що система фінансово-економічної безпеки формується з метою своєчасного виявлення та запобігання всіх

можливих загроз для забезпечення фінансової стійкості та економічного розвитку аграрних підприємств на перспективу.

Обов'язковим і основним складником економічної безпеки аграрних підприємств є їх фінансова безпека, оскільки фінанси є вимірником ефективності функціонування підприємств. Тому фінансова безпека посідає особливе місце в системі економічної безпеки, об'єднуючи характеристики як економічної безпеки, так і фінансів підприємства, впливаючи абсолютно на всі сфери його діяльності. До суб'єктів системи можна віднести осіб, підрозділи, служби, органи, установи, міністерства та відомства, які безпосередньо забезпечують фінансово-економічну безпеку [3, с. 124].

Механізм забезпечення економічної безпеки аграрних підприємств повинен формуватися через систему управління фінансовими відносинами шляхом використання певних принципів, фінансових важелів, інструментів, фінансових методів, правового та інформаційного забезпечення, за допомогою фінансових досліджень, що дозволяють досягти основні цілі діяльності. Основною стратегією забезпечення фінансово-економічної безпеки аграрних підприємств варто вважати комплекс заходів, які мають економічну та правову природу і спрямовані на досягнення та підтримку безпечного стану життєздатності підприємства, що здійснюються відповідно до стратегічного плану його розвитку [8, с. 214]. Об'єктом системи безпеки є все те, на що спрямовані зусилля щодо її забезпечення, а саме: інформація, персонал, сукупність майнових і немайнових прав та економічних інтересів аграрних підприємств, трансформація стану яких призводить до зміни рівня їх фінансово-економічної безпеки.

До основних цілей забезпечення фінансово-економічної безпеки аграрних підприємств слід віднести: сприяння досягненню мети діяльності; забезпечення ефективного використання економічних ресурсів; запобігання негативному впливу різноманітних чинників середовища функціонування; забезпечення фінансової стійкості й платоспроможності; гарантування захисту інформації, охорони комерційної таємниці; досягнення безпеки персоналу; захист інтелектуальної власності, матеріальних та фінансових цінностей [2]. Функціональним завданням організації системи фінансово-економічної безпеки та управління нею можна вважати забезпечення високої фінансової ефективності діяльності та фінансової незалежності підприємства. З цього завдання, в свою чергу, випливають такі:

- підтримка високого рівня кваліфікації персоналу та ефективне його використання;
- забезпечення ефективної організації безпеки як персоналу підприємства, так і капіталу, майна, інформації;
- нормативно-правовий захист усіх сфер діяльності підприємства;
- досягнення високої конкурентоспроможності продукції та загалом підприємства.

Організація, побудова та функціонування системи економічної безпеки аграрних підприємств повинні дотримуватися таких принципів:

- комплексність (системність) та доцільність – необхідність створення такої системи безпеки,

що забезпечила б захищеність всіх об'єктів за хисту підприємства;

- пріоритет заходів запобігання (своєчасність) та наступність – раннє виявлення чинників невизначеності, ризиків і загроз та запобігання їх шкідливому впливу;

- безперервність та послідовність – постійна дія системи;

- регламентованість, нормативність та законність – робота повинна здійснюватися на основі чинного законодавства, інструкцій і нормативів;

- плановість, узгодженість – діяльність із забезпечення безпеки організується на основі єдиного задуму, викладеного в комплексній програмі та конкретних планах з окремих напрямів безпеки;

- оптимальність – досягнення максимальної функціональної ефективності (віддачі) системи економічної безпеки за більш-менш фіксованих витрат виділених для неї ресурсів;

- взаємодія – погодженість у діяльності всіх учасників системи, включаючи тісні ділові контакти й узгодження дій із зовнішніми організаціями, які забезпечують безпеку підприємств;

- поєднання гласності та конфіденційності – з одного боку, система основних заходів безпеки повинна бути відома всім працівникам підприємства, а з другого – цілий ряд способів, сил, засобів, методів забезпечення безпеки повинні бути відомі дуже вузькому колу фахівців;

- компетентність та фаховість – професійність всіх учасників системи.

В основі розробки системи забезпечення економічної безпеки аграрних підприємств повинна лежати визначена концепція, бачення її структури тощо. При цьому необхідно виходити з розуміння таких методичних положень, що: кожне підприємство є системою, що включає різні, пов'язані між собою, складові елементи, причому якісні риси якої не завжди властиві її частинам й компонентам [5]. Саме на межі внутрішніх і зовнішніх зв'язків підприємства як системи можуть утворюватися вузькі місця, через які реалізуються різні види загроз економічній безпеці.

Для забезпечення належного ступеня захисту від них необхідно протиставити діяльність, яка б носила системний характер. При цьому система економічної безпеки не може бути однаковою в різних підприємствах, установах чи організаціях. Її відмінність та унікальність залежить від спеціалізації та структури виробничої діяльності та промислового потенціалу, місця суб'єкта господарювання на ринку, кваліфікації та дисциплінованості кадрів тощо. Система економічної безпеки окремого підприємства є відносно самостійною й відособленою щодо аналогічних систем безпеки інших суб'єктів підприємницької діяльності.

У той же час, якщо виходити, наприклад, з адміністративно-територіального поділу та рівнів управління, система економічної безпеки окремого підприємства є складовим елементом системи економічної безпеки міста, району, області, держави [6, с. 178]. Також система економічної безпеки суб'єкта господарювання може бути тільки багатокomпонентною. Її забезпечення тісно пов'язане з рівнем забезпечення науково-технічної, кадрової, екологічної, інформаційної, фізичної безпеки та інших. Ефективне забезпечення економічної безпеки аграрних підприємств

можливе за умов, коли вибір та застосування сил, засобів та охоронних заходів здійснюється на основі детально продуманої концепції.

Биокремлення найважливіших індикаторів системи фінансово-економічної безпеки та їхнє узагальнення дозволить визначити можливі напрями підвищення рівня економічної безпеки аграрних підприємств. На сьогоднішній день фінансова безпека є однією з найбільш актуальних та значущих аспектів життєдіяльності господарюючих суб'єктів [7, с. 89]. Тому дане питання потребує подальшого розгляду й вдосконалення, перш за все, на засадах провадження комплексної системи фінансово-економічної безпеки аграрних підприємств та відпрацювання механізму забезпечення функціонування даної системи.

Систему економічної безпеки аграрних підприємств можна трактувати як комплекс взаємопов'язаних організаційно-правових заходів, що здійснюються його спеціальними службами та підрозділами, спрямованих на захист життєво важливих інтересів особистості та підприємства від реальних або потенційних загроз для забезпечення успішного фінансово-економічного розвитку. Велику увагу варто приділяти практичним розробкам з науковими підходами до формування підсистеми його фінансового моніторингу та вдосконалення кадрового забезпечення

(через встановлення відповідності, персональної відповідальності, мотивів та стимулів) управління фінансово-економічної безпекою [9, с. 324].

Висновки і пропозиції. Суб'єкти господарювання постійно зазнають різноманітних впливів, ризиків та загроз, що негативно впливають на рівень їх фінансово-економічної безпеки. Тому актуальними залишаються дослідження, що пов'язані з визначенням системної сутності фінансово-економічної безпеки та управлінням її забезпеченням. Сутність фінансово-економічної безпеки аграрних підприємств визначається як такий стан його захищеності від внутрішніх і зовнішніх загроз, при якому ефективно використовуються корпоративні ресурси та постійно забезпечується досягнення найкращих значень фінансово-економічних показників.

До шляхів удосконалення управління фінансово-економічної безпеки аграрних підприємств на внутрішньому рівні слід віднести насамперед: поліпшення нормативно-правового захисту усіх сфер діяльності; забезпечення надійності персоналу; захист інформації, що використовується підприємством; ефективний моніторинг фінансів та ризиків фінансової діяльності; підвищення фінансової стійкості та незалежності через забезпечення ефективності основної діяльності, конкурентоспроможності продукції та/або послуг; правильних вибір стратегій ринкової поведінки.

Список літератури:

1. Давидюк Т.В. Фінансово-економічна безпека чи фінансова складова економічної безпеки: епістемологічний підхід / Т.В. Давидюк // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2013. – № 1(25). – С. 39-51.
2. Дмитрієв І.А. Сутність та місце економічної безпеки підприємства в системі забезпечення економічної безпеки держави [Електронний ресурс] / А.І. Дмитрієв, А.О. Близнюк. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vsunu/2011_3_2/Dmitriev.pdf. – Назва з екрану.
3. Захаров О.І. Комплексність економічної безпеки підприємства та впливи зовнішнього середовища / О.І. Захаров // Ефективність управління в процесі реформування: макро- та мікроекономічний аспекти : колективна монографія / за наук. ред. проф. І.Ф. Радіонової. – К.: ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2012. – 364 с.
4. Ігнатенко М.М. Стратегії та механізми управління розвитком соціальної відповідальності суб'єктів господарювання аграрної сфери економіки: [монографія] / М.М. Ігнатенко. – Херсон: Айлант, 2015. – 470 с.
5. Манцуров І.І. Побудова ієрархічної структури складових економічної безпеки підприємства / І.І. Манцуров, О.В. Нусінова // Ефективна економіка. – 2011. – № 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?n=9&y=2011>.
6. Мармуть Л.О. Ринок праці та зайнятість населення сільських територій: теорія і практика регулювання: [монографія] / Л.О. Мармуть, І.А. Романюк. – Херсон: Айлант, 2015. – 266 с.
7. Мойсеєнко І.П. Методичні основи оцінювання економічної безпеки суб'єктів господарювання / І.П. Мойсеєнко, Н.В. Марас, Ю.А. Поповиченко // Наукові праці МАУП. – 2011. – Вип. 3(30). – С. 87-91.
8. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія / Т.Г. Васильців, В.І. Волошин, О.Р. Бойкевич та ін. [за ред. Т.Г. Васильціва]. – Львів, 2012. – 386 с.
9. Франчук В.І. Особливості організації системи економічної безпеки вітчизняних акціонерних товариств в умовах трансформаційної економіки : монографія / В.І. Франчук. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2010. – 440 с.
10. Чібісова І.В. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства [Електронний ресурс] / І.В. Чібісова, Є.М. Івашина. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ppei/2011_31/Chibis.pdf. – Назва з екрану.

Антошкин В.К.

Бердянський університет менеджмента и бизнеса

ПУТИ И ПРИНЦИПЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ НА ОСНОВЕ СИСТЕМНОГО ПОДХОДА

Аннотация

В статье рассматривается сущность финансово-экономической безопасности аграрных предприятий на основе системного подхода. При этом в качестве системы определяются предприятия, категория финансово-экономической безопасности и ее управления. Выявленные системные составляющие финансово-экономической безопасности, ее принципы и условия формирования. Обоснованные средства и пути совершенствования финансово-экономической безопасности как системы на основе мониторинга финансово-экономической деятельности аграрных предприятий, а также кадрового обеспечения управления ее развитием. Определены перспективные направления исследований проблематики системного формирования финансово-экономической безопасности аграрных предприятий.

Ключевые слова: финансово-экономическая безопасность, аграрные предприятия, принципы, основы, системный подход, совершенствование, управление.

Antoshkin V.K.

Berdyansk University of Management and Business

WAYS AND PRINCIPLE OF IMPROVEMENT OF FINANCIAL AND ECONOMIC SAFETY AGRARIAN ENTERPRISES ON SYSTEMS OF THE SYSTEM APPROACH

Summary

The article deals with the essence of financial and economic security of agrarian enterprises on the basis of a systematic approach. At the same time, the system determines the enterprises, the category of financial and economic security and its management. The revealed systemic components of financial and economic security, its principles and factors of formation. The means and ways of improvement of financial and economic security as a system on the basis of monitoring of financial and economic activity of agrarian enterprises, as well as personnel management of its development are substantiated. The perspective directions of research of problems of system formation of financial and economic safety of agrarian enterprises are determined.

Keywords: financial and economic security, agrarian enterprises, principles, principles, system approach, improvement, management.